

dir. Yazları sıcak, kışları soğuk bir çöl-yarı çöl ikliminin etkisi altındadır. Yıllık yağış tutarı, hemen tamamı kışa rastlamak üzere 100-200 milimetreyi geçmez. Bitki örtüsü, Umman denizine yönelen vadilerin tabanlarındaki bazı yerler dışında çok zayıftır ve seyrek bazı kserofitlerden oluşur. Bölgenin dağlık kesimi taşlık çöller halindedir; Cez Mürîyân çöküntüsünün büyük bir kısmı ise kumlu çöllerle kaplıdır.

Bölge idarî bakımdan Kirman'ın Ciruft (Sebzvârân) vilâyetine bağlı bir nahiyedir. Nüfusu azdır, muhtelif kaynaklara göre tamamının 7000-8000 olduğu tahmin edilmektedir. Mevcut yerleşim birimleri küçüktür ve sayıları 100 dolayındadır. Bunların en önemlisi, bölgenin güney-batı kesimindeki dağlık bir alanda, Umman denizine dökülen Cegîn Irmağının yukarı çıkışında yer alan, kamış ve sazlardan yapılmış kulübelerden müteşekkil Angohran'dır. Beşâkird dağlarının kuzey eteklerindeki Remeşk ile güneyde dağlar arasındaki Gaz Mâhû, Mîr Kûh, Mîr Şâhdâd ve Yamâsûr diğer başlıca iskân merkezleridir. Tarım toprakları çok azdır. Yalnız su bulunan yerlerde başta hurma olmak üzere bazı ürünler yetiştirilir; başlıca gelir kaynağı hayvancılık ve hayvan ürünleridir. Merkezî hükümetin denetiminden uzak, ulaşılması güç ve sapa bir bölgede yaşayan Beşâkirdliler'in yakın bir döneme kadar diğer bir gelir ve geçim kaynağı da eşkıyalık ve çapulculuk idi. Bölge halkı Şîî mezhebinden İranlılar ile yakın geçmişe kadar köle statüsünde olan bazı İran kökenlilerden ve negroidlerden meydana gelir. Kaynakların çoğunda Beşâkirdliler'in, Belûçiler'e bağlanan Kufilar'ın soyundan geldikleri kaydedilir. Bazı araştırmacılar

Beşâkird adının, Antikçağ'da Batlamyus tarafından İran'ın Carmania (Kirman) bölgesinde yaşadıkları zikredilen Pasargadae kabilesinin adının bozulmuş şekli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Günümüz Farsça'sından çok farklı olan Beşâkird dili kuzey ve güney lehçesi olarak ikiye ayrılmakta ve hâlâ Antikçağ'da kullanılan Pers dilinden kalma bazı kelimeleri yaşatmaya devam etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

W. B. Fisher, *The Middle East*, London 1952, s. 260-261; "Başâgerd", *DMF*, s. 430; Dihhüdâ, *Luğatnâme*, VII, 91; C. E. Bosworth, "Başâkerd", *El² Suppl.* (İng.), s. 129; B. Spoonner, "Başâkerd", *Elr.*, III, 841-843.

SIIRRI ERİNÇ

BEŞARE BEY MESCİDİ

Konya'da
XIII. yüzyılın başlarına ait
mescid.

Ferhuniye mahallesinde olup bu adla da anılmaktadır. Tek kubbeli, küçük, son cemaat yeri mahiyetinde hazırlık-giriş bölümüne sahip bir grup Konya Selçuklu mescidi arasında yer alır; erken tarihlilerdendir. I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220) ve I. Alâeddin Keykubad (1220-1237) devri Anadolu Selçuklu devlet adamlarından olan Emîrahur Zeyneddin Beşâre b. Abdullah tarafından yaptırılmıştır. Kitâbesi dört satır halinde mermer kapı sövesinin üst kısmındadır. Kitâbedeki tarih 606, 613, 616 gibi farklı şekillerde okunmuştur; son kabul edilen şekil 613'tür (1216).

Bu gruba giren yapılar içinde, hazırlık-giriş mekânı kuzeyde ve gerçekten son cemaat yeri mahiyetinde olanlar ara-

sındadır. Kalan kemer izlerine göre bu kesimin üç bölümlü olması gerekir; ancak bunların tonoz veya kubbe durumları için kesin ipucu yoktur. Alt kısımlar sıvalı olduğundan yapı malzemesi hakkında fikir edinilememekle birlikte üst kısımların ve kubbenin diğerlerindeki gibi tuğladan inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yapı 1958 yılında elden geçirilmiş olmakla birlikte nisbeten harap halde günümüze ulaşabilmiştir. Az sayıda izden anlaşıldığı kadarı ile zengin çini-mozaiik süslemeye sahip olmalıdır. Hatta II. Meşrutiyet yıllarında minare kaidesindeki çini-mozaiik bir panonun yabancılara satıldığına dair Konyalı'da bir not vardır (*Konya Tarihi*, s. 328). Kubbede görülen tuğla dizileriyle kilit yerindeki çini-mozaiik kalıntıları, zengin ve hareketli süslemesinden bugüne kalabilen izlerdir. Tromplu geçişe sahip kubbede mukarnaslı bir sistem kullanılmıştır. Son cemaat yeri niteliğindeki hazırlık-giriş bölümü sonradan tek meyilli bir çatı ile örtülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Konya 1962, s. 101; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 328-332; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı II*, İstanbul 1973, s. 66; Murat Katoğlu, "13. Yüzyıl Konyasında Bir Cami Gurubunun Plan Tipi ve Son Cemaat Yeri", *TeD*, IX (1966), s. 86, 87; Sadi Dilâver, "Anadolu'daki Tek Kubbeli Selçuklu Mescitlerinin Mimarlık Tarihi Yönünden Önemi", *STY*, IV (1971), s. 17, 19.

ARA ALTUN

BEŞARETNÂME

(bk. FETİHNÂME).

BEŞBALIK

Orta Asya'da
bugün harabe halinde bulunan
eski bir Türk şehri.

Adını Uygurca **balık** (şehir) kelimesinden alan Beşbalık, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uygur özerk bölgesinin sınırları içinde, Urumçi'nin (Tihua) yaklaşık 130 km. kuzey-kuzeydoğusunda, Jimsar şehrinin 8 km. kadar kuzeyinde yer alır.

Beşbalık, Turfan havzası ile Çungarya havzası arasında uzanan Tanrı dağlarının (Tien Şan) doğu kanadı Bogda dağlarının (5445 m.) kuzey eteklerinde, bu silsileden inen akarsuların yığıldığı bir piemont ovasında, buzullarla beslenen ırmakların suladığı vahalarda kurulmuş

Beşare Bey Mescidi ve planı - Konya

